

A tanárok emberi hozzáállásával szembeni elvárások a Z- és Alfa-generáció tükrében 2. rész

Összefoglalás: Pedagógusként fontos tudnunk, hogy milyen elvárásokat támasztanak a tanári szereppel kapcsolatban diákjaink, főként most, amikor a középszintű oktatásban megjelenik az Alfa-generáció. A kutatásom célja az emberi hozzáállás felől vizsgálni, hogy az Alfa-generáció első négy, és a Z-generáció utolsó hét évében született diákok miként látják a „jó” pedagógust, mik az elvárásaik a pedagógusokkal szemben a személyes kapcsolat, partnerség terén. A kérdőíves kutatásban általános iskolai, gimnáziumi, valamint szakképző iskolai és technikumi tanulók vettek részt az érintett korosztályból. Az eredmények segítséget adhatnak a tanároknak abban, hogy hogyan viszonyuljanak a diákokhoz és hogyan tudjanak jobb eredményt elérni a nevelés terén. Az eredmények azt mutatják, hogy mindkét generáció a partneri kapcsolatokra törekvő pedagógust részesíti előnyben, valamint magas mindkét nemzedéknél a tanárokkal való személyes kapcsolatokra és interakciókra való igény.

Kulcsszavak: Z-generáció, Alfa-generáció, tanári szerepek, tekintélyelvűség, partneri kapcsolat, személyes kapcsolat, emberi hozzáállás.

Abstract: As a teacher, very important to know what kind of expectation of teacher's roles come from the students, especially now, when the members of Gen Alpha arrive to the secondary schools. „What makes a good teacher?” I asked the students from the first 4 years of Gen Alpha and the last 7 years of Gen Z, about the personal contact and partnership with the teacher. Students from elementary school, grammar school and secondary vocational school said their expectation for the teachers in a questionnaire. The results may help how can the teachers achieve better results in education and may show the way about the behaviour with the students. Both of generations prefer the teachers who try to build partnership with them and there is high demand of the personal contact and interaction with the teachers.

Keywords: Generation Z, generation Alpha, teacher roles, authoritarianism, partnership, personal contact, personal attitude.

* Dunaiújvárosi Egyetem,
mérnöktanár hallgató
Email: oliver.matics@gmail.
com

A kutatás módszertana

A kérdőív eredményei Excel-adattáblába kerültek importálásra. Az elemzéseket, diagramok készítését, az adatok összevetését is a Microsoft Excel segítségével végeztem. Minden kérdésnél a vizsgálat elvégzéséhez szükséges csoportokra bontottam a válaszadókat generációk, iskolatípusok vagy születési dátumok alapján. Az alábbi műveleteket minden csoporton belül elvégeztem. Az 1. és 2. kérdésnél a tanulók ugyanazon 23 tulajdonságot tartalmazó listát kapták. A jellemzőket úgy állítottam össze, hogy tartalmazzák a tekintélyelvű pedagógus és a partneri kapcsolatokra törekvő pedagógus tulajdonságait, továbbá más egyéb emberi és tanítási jellemzőket. A két vizsgált személyiségi jegyekkel rendelkező pedagógus kérdőívben megjelenő tulajdonságait a 2. táblázat tartalmazza. Az 1. feladatban arra kértem a tanulókat, hogy a tulajdonságokat skálázzák 1-től 5-ig (1-egyáltalán nem fontos, 5-nagyon fontos), az alapján, hogy szerintük ki számít jó tanárnak, ezek a tulajdonságok mennyire fontos, hogy megjelenjenek egy általuk jónak ítélt tanárnál. A 2. kérdésnél pedig ugyanezen jellemzők közül kellett kiválasztaniuk ötöt, ami szerintük szükséges ahhoz, hogy egy pedagógus ma kedvelt és elfogadott legyen a tanulói körében.

2. táblázat. A tekintélyelvű és a partneri kapcsolatra törekvő pedagógus kérdőívben megjelenő tulajdonságai

	kérdőívben megjelenő tulajdonság	
	direkt jellemző ¹	indirekt jellemző ²
tekintélyelvű pedagógus	– ő a tudás kizárólagos forrása	– önálló gondolkodásra ösztönöz – fontos számára a gyerekek véleménye – együttműködik a tanulókkal
partneri kapcsolatra törekvő pedagógus	– partnernek tekinti a tanulókat – lehet vele beszélgetni órák után, szünetekben is – személyes gondokkal is lehet hozzá fordulni – kölcsönös tiszteletet alakít ki a tanulókkal – fogadja el a gyerekeket olyanak, amilyenek	

1 direkt jellemző: olyan tulajdonság, mely az adott személyiségi jegyekkel rendelkező pedagógusra érvényes

2 indirekt jellemző: olyan tulajdonság, mely ellentétes az adott személyiségi jegyekkel rendelkező pedagógusra

Az 1. kérdésnél a Likert-skála értékeiből átlagot számítottam minden egyes tulajdonsághoz. Kiszámítottam ezen értékek százalékos arányát az átlagok összességéhez. A 2. kérdésnél egy-egy tulajdonság

előfordulási számát vettem alapul, s hozzárendeltem minden jellemzőhöz ezen értékek százalékos arányát az összes válaszok számához viszonyítva. Az 1. és 2. feladat válaszainál keletkezett összetartozó százalékos értékeket átlagoltam minden tulajdonságnál. Az így kapott értékek alapján növekvő sorrendbe állítottam a jellemzőket, s ennek megfelelően pontszámmal láttam el őket. A legkisebb százalékos értékkel rendelkező tulajdonság 1, a legmagasabb pedig 23 pontot kapott. Amennyiben két vagy három tulajdonság azonos százalékos értékkel rendelkezett, ott a sorrend szerint adandó pontszámok átlagát kapta mindegyik jellemző. Erre azért volt szükség, mert az adathalmazok összetartozó értékei nagyságrendekkel térnek el egymástól, hisz az 1. kérdésnél a tulajdonságok átlaga 0 és 5 közötti értéket vehetett fel, addig a 2. kérdésnél az adott tulajdonság előfordulása 0 és 377 között bárhol lehetett.

A 3. kérdésében a válaszadóknak ötfokú skálán kellett megadniuk, hogy mennyire fontos számukra a személyes kapcsolat kialakítása az oktatói munkát végző személyekkel az iskolában. A nagyon fontos jellemzőt az 5-ös, míg az egyáltalán nem fontosat az 1-es érték képviselte. Három kategóriára bontottam az ötfokú skálát, fontos (4, 5), semleges (3), nem fontos (1, 2). A válaszok kategóriánkénti mennyisége alapján meghatároztam azok százalékos arányát a válaszok összes számához képest.

A 4. kérdésnél a tanulóknak arra a kérdésre kellett felelniük, hogy a megadott 8 esetben melyik módját választják a tanárok megkeresésének. 4 lehetséges válasz volt megadva, ezek közül kellett megadniuk minden esethez egyet. Ennél a kérdésnél is az adott válaszok száma alapján határoztam meg azok százalékos megoszlását.

Az 5. kérdésnél választaniuk kellett a kitöltőknek, hogy a megadott 6 állítás igaz vagy hamis rájuk nézve a tanáraikkal való kapcsolattartás tekintetében. A kiértékeléshez itt is a százalékos eloszlást számítottam ki a válaszok alapján.

A 6. kérdés feldolgozása megegyezik a 4. kérdésével, annyi különbséggel, hogy 4 helyett 6 lehetséges válasz közül jelölhettek meg a diákok egyet arra vonatkozóan, hogy milyen gyakorisággal kommunikálnak bármiről az 5 megadott pedagógusi kategóriával.

A KUTATÁS EREDMÉNYEI

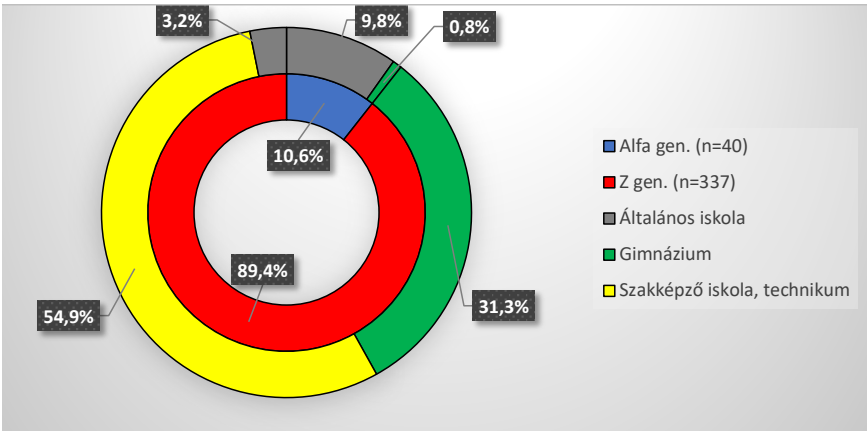
A kvantitatív kutatáshoz elektronikus kérdőívet használtam, melyet a tanulók 2023. október-november időszakában töltöttek ki. Összesen 381 kitöltés született, melyek átnézése után 377 volt érvényesnek tekinthető, használhatónak. Az elvárt mintához képest (n=446) a válaszadók aránya 84,53 százalék, iskolatípusonkénti bontásban:

- általános iskola: 49 kitöltés, 80,33% (n=61)
- gimnázium: 121 kitöltés, 105,22% (n=115)
- szakképző iskola, technikum: 207 kitöltés, 76,67% (n=270)

Demográfiai eloszlás

Az 1. ábrán a válaszadók eloszlása figyelhető meg a generációk és az iskolatípusok viszonylatában. Jól látható, hogy a gimnáziumi alfiak közül alig párán, összesen 3 fő töltötte ki a kérdőívet. Általánosságban elmondható, hogy kicsi volt az aktivitás az alfiak részéről. Az, hogy ennek mi lehet az oka nem tudom, az ismerősöktől kapott visszajelzésekből sejthető, hogy közrejátszott a passzivitás, amit már fentebb megjegyeztem. Főként a csekély, statisztikailag nem elemezhető számú alfa-válasz miatt kellett a kutatást kiterjeszteni más iskolákban tanulókra.

1. ábra. A válaszadók eloszlása a generációk és iskolatípusok között (n=377)

I. Hipotézis vizsgálata

Az I. hipotézisemmel arra keresem a választ, hogy hogyan viszonyulnak a két nemzedék diákjai a tekintélyelvű és a partneri kapcsolatokra törekvő pedagógusokhoz. A Z-generáció jellemzésénél olvashatjuk, hogy viszonyuk megváltozott a tekintélyhez és nehezen viselik, ha nem tisztelik őket. Ezt akkor is megfigyelhetjük, ha ezen korú diákokat tanítunk, agresszíven és támadólag tudnak fellépni bárkivel szemben, ha úgy érzik, hogy sérül az igazuk, a tekintélyük. Valamennyire ebben benne lehet a serdülő ifjak örökös lázadása is.

Hipotézisemben azt állítom, hogy a Z- és az Alfa-generáció tagjaira egyaránt igaz, hogy azokat a tanárokat tekintik referenciaszemélynek, akik partnerként kezelik őket, s kevésbé jelenik meg kommunikációjukban a tekintélyelvűség. Akkor jelenthetjük ki, hogy a hipotézis igaz, ha mind a Z-, mind pedig az Alfa-generációtól származó eredmények igazolják a feltevést.

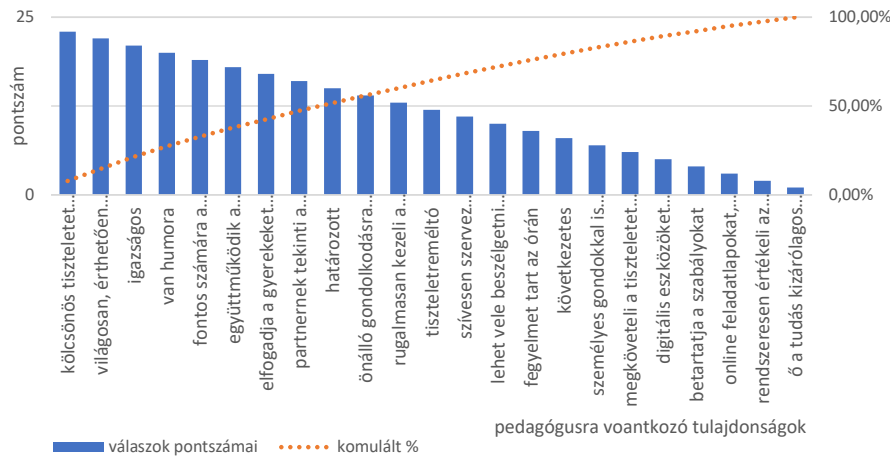
A Z- és Alfa-generáció válaszainak összesített táblázatait és oszlopdiagramjait a 3. és 4. táblázat, valamint a 2. és 3. ábra mutatja. Megfigyelhető, hogy az első nyolc tulajdonság adja az teljes pontszám 50%-át, és az első hét tulajdonság megegyezik mindkét nemzedéknél, csak sorrendi különbség áll fenn. A legkevesebb pontszámot kapott három tulajdonság teljes mértékben megegyezik a két vizsgált nemzedéknél. A 2. ábrán egy diagramban ábrázoltam a Z- és Alfa-generáció válaszai alapján az első hét és az utolsó három helyen található azonos, a pedagógusra vonatkozó tulajdonságokat.

3. táblázat. A Z-generáció által adott, a pedagógusokra vonatkozó tulajdonságok sorrendje a válaszok aránya szerint

jellemző	pontszám arány	fordított rangsor
kölcsönös tiszteletet alakít ki a tanulókkal	7,81%	23
világosan, érthetően fogalmaz	6,97%	22
igazságos	6,56%	21
van humora	6,13%	20
fontos számára a gyerekek véleménye	5,37%	19
együttműködik a tanulókkal	4,91%	18
elfogadja a gyerekeket olyannak, amilyenek	4,84%	17
partnernek tekinti a tanulókat	4,70%	16
határozott	4,36%	15
önálló gondolkodásra ösztönöz	4,31%	14
rugalmasan kezeli a szabályokat	4,19%	13
tiszteletreméltó	4,17%	12
szívesen szervez tanítványai részére iskolán kívüli programokat	4,03%	11
lehet vele beszélgetni órák után, szünetekben is	3,86%	10
fegyelmet tart az órán	3,78%	9
következetes	3,54%	8
személyes gondokkal is lehet hozzá fordulni	3,40%	7

jellemző	pontszám arány	fordított rangsor
megköveteli a tiszteletet a diákoktól	3,24%	6
digitális eszközöket használ	3,20%	5
betartatja a szabályokat	2,85%	4
online feladatlapokat, dolgozatokat használ	2,81%	3
rendszeresen értékeli az órai munkát	2,52%	2
ő a tudás kizárólagos forrása	2,45%	1

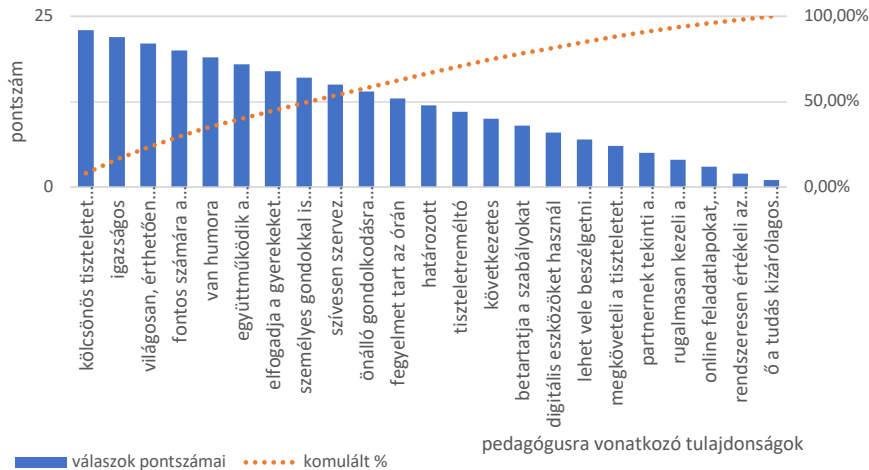
2. ábra. A Z-generáció által adott, a pedagógusokra vonatkozó tulajdonságok oszlopdiagramja és a kumulált százalékos arány

4. táblázat. Az Alfa-generáció által adott, a pedagógusokra vonatkozó tulajdonságok sorrendje a válaszok aránya szerint

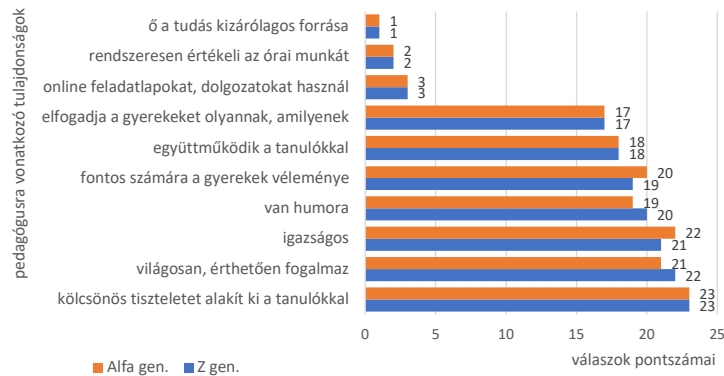
jellemző	pontszám arány	fordított rangsor
kölcsönös tiszteletet alakít ki a tanulókkal	8,12%	23
igazságos	8,06%	22
világosan, érthetően fogalmaz	7,12%	21
fontos számára a gyerekek véleménye	6,26%	20
van humora	5,76%	19
együttműködik a tanulókkal	4,74%	18
elfogadja a gyerekeket olyanak, amilyenek	4,70%	17
személyes gondokkal is lehet hozzá fordulni	4,45%	16
szívesen szervez tanítványai részére iskolán kívüli programokat	4,43%	15
önálló gondolkodásra ösztönöz	4,39%	14
fegyelmet tart az órán	4,35%	13
határozott	4,34%	12
tiszteletreméltó	4,14%	11
következetes	3,88%	10
betartatja a szabályokat	3,45%	9
digitális eszközöket használ	3,41%	8
lehet vele beszélgetni órák után, szünetekben is	3,24%	7
megköveteli a tiszteletet a diákoktól	3,22%	6
partnernek tekinti a tanulókat	2,88%	5
rugalmasan kezeli a szabályokat	2,56%	4
online feladatlapokat, dolgozatokat használ	2,51%	3
rendszeresen értékeli az órai munkát	2,03%	2
ő a tudás kizárólagos forrása	1,95%	1

3. ábra. Az Alfa-generáció által adott, a pedagógusokra vonatkozó tulajdonságok oszlopdiagramja és a komulált százalékos arány

A hipotézis vizsgálatához ezen hét legmagasabb és a három legalacsonyabb pontszámú tulajdonságot vettem alapul. Azt vizsgáltam, hogy ezek között a tulajdonságok között mennyire jelennek meg a tekintélyelvű és a partneri kapcsolatokra törekvő személyiség jegyek, melyeket a 4.3 pontban található 2. táblázat tartalmazza.

4. ábra. Az első 7 legmagasabb és utolsó 3 legalacsonyabb pontszámot elért tulajdonság a Z- és Alfa-generáció rangsorolásában

A 4. ábrán látható, hogy a tanulók válaszaiban az első és hetedik helyen két, a partneri kapcsolatokra törekvő, a pedagógust direkt módon jellemző tulajdonság látható:

- 1. kölcsönös tiszteletet alakítson ki a diákokkal – **partneri direkt.**
- 7. fogadja el a gyerekeket olyannak, amilyenek – **partneri direkt.**

Az ötödik és hatodik helyen két, a tekintélyelvű személyiségre vonatkozó indirekt jellemző található:

- 5. legyen számára fontos a gyerekek véleménye – **tekintélyelvű indirekt.**
- 6. működjön együtt a tanulókkal – **tekintélyelvű indirekt.**

A rangsor végén, a 23. helyen található tulajdonság pedig a tekintélyelvű tanárra vonatkozó direkt jellemző.

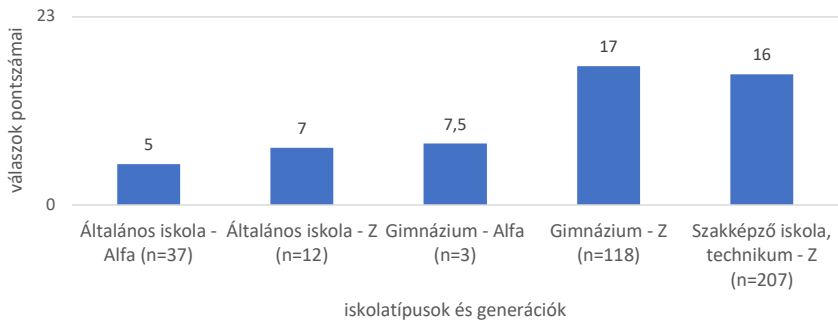
- 23. ő a tudás kizárólagos forrása – **tekintélyelvű direkt.**

A vizsgált tíz jellemző további, sem a partneri kapcsolatokra törekvő, sem pedig a tekintélyelvű pedagógusra nem jellemző tulajdonság, amit mind a két megkérdezett nemzedék tagjai fontosnak vagy éppen ellenkezőleg, kevésbé fontosnak tartanak, hogy egy mai pedagógust a tanulói elfogadjanak, kedveljenek „jónak” ítéljenek a következők:

- 2. világosan, érthetően fogalmazzon,
- 3. legyen igazságos,
- 4. legyen humora,
- 21. online feladatlapokat, dolgozatokat használ,
- 22. rendszeresen értékeli az órai munkát.

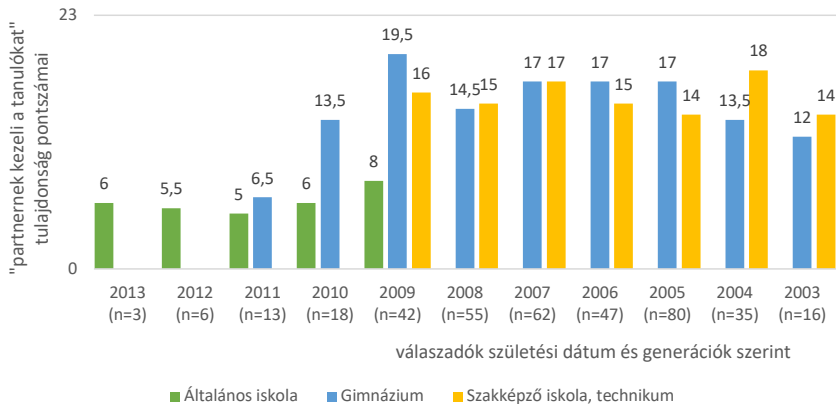
Az Alfa-generációnál megjelenik az utolsók között az 5. helyen a „partnernek kezeli a tanulókat” jellemző (4. táblázat). Annak kiderítésére, hogy mi okozhatja ezt, érdemes megvizsgálni a válaszokat először iskolatípusonként. Az 5. ábrán látható diagram azt mutatja, hogy a megkérdezett általános iskolások 5 és 7 pontot, a gimnáziumi Alfa nemzedék 7,5 pontot adott a „partnernek kezeli a tanulókat” tulajdonságra, ezzel szemben a két középiskolai Z-csoport 17 és 16 pontot. Az alfák és az általános iskolai Z-k kevésbé tartják fontosnak ennek a tulajdonságnak a meglétét a pedagógusoknál.

5. ábra. A „partnernek kezeli a tanulókat” tulajdonság pontszámai iskolatípusonként és generációnként

Az 5. ábra azt a kérdés is felvetheti bennük, hogy az a konkrét igény, melyet a „partnerként kezeli a tanulókat” jellemző közvetlenül jelent a diákoknak, vajon generációtól és iskolatípustól vagy a korosztálytól függ, vagy ezek mindegyikétől. A megkérdezett tanulók válaszainak születési dátum és iskolatípus alapján történő bontásával és grafikus ábrázolásával erre keresem a választ. Ez az oszlopdiagram a 4. ábrán látható.

6. ábra. A „partnernek kezeli a tanulókat” tulajdonság születési dátum és iskolatípus szerinti pontszámai

A 6. ábrán látható, hogy az az igény, melyet a „partnernek kezeli a tanulókat” jellemző takar, a kor előrehaladtával erősödik, a kezdeti 5–6 pontról 14–18 pontra ugrik, ugyanakkor az iskolatípusnak is hatása van rá.

Azonos korosztályoknál, 2011, 2010, és 2009-ben születettek esetében a gimnáziumi tanulók, 30–244%-kal magasabb pontot adtak, mint az általános iskolás társaik. Mivel az Alfa-generációt a 2010-től születettek vonatkoztatom, így ezen grafikon alapján kijelenthető, hogy a „partnernek kezeli a tanulókat” tulajdonságnak a rangsorban történő hátrасorolása nem az Alfa-generáció tagjaira, hanem főként az általános iskolásokra jellemző.

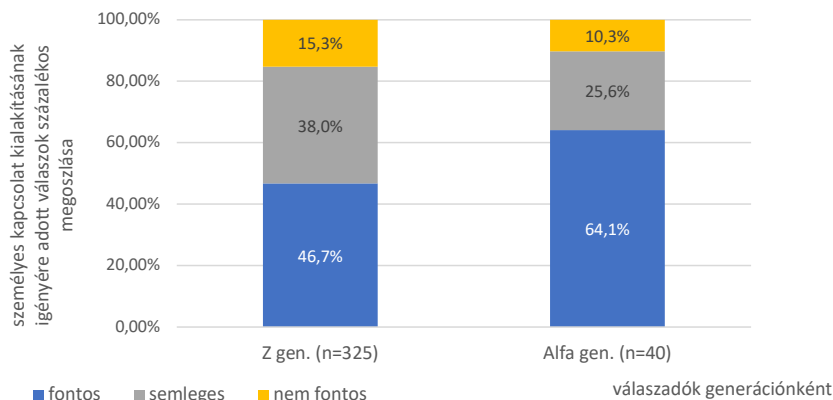
Annak eldöntése, hogy a partner szó jelentése változik-e korosztályonként és iskolatípusonként, és ha igen, ez milyen hatással van azon igény megjelenésére, hogy a pedagógus partnerként kezelje a tanulókat, egy másik vizsgálat lenne hivatott. Ezzel az elemzéssel csak azt szerettem volna kideríteni, hogy ezen tulajdonság hátrасorolása vajon generációs jellemző-e, és így kihat vajon a hipotézisemre vagy sem.

II. Hipotézis vizsgálata

A generációk jellemzőinél olvashattuk, hogy mind a két generáció az online térben éli az életét, alakít ki és tart fenn kapcsolatokat. Az alfákról azt is megjegyezték a források, hogy az előző nemzedékhez képest még inkább háttérbe szorul náluk az offline világban való kommunikáció. Szintén őrájuk jellemző a különféle virtuális asszisztensek elfogadása és használata, valamint a tanulási hatékonyságukat feltehetően befolyásoló auditív, vizuális és kinezetikus eszközök. Ezeket a jellemzőket és különbségeket céloztam meg a II. hipotézisemmel: „A középiskolai Z-generáció számára fontosabb a személyes kapcsolat kialakítása a pedagógussal, mint az Alfa-generációnak, akik inkább az online platformokat részesítik előnyben a tanuláshoz.”. Azt vizsgálom, hogy ezek a jellemzők felfedezhetők-e a megkérdezett tanulók esetében a pedagógusaik és a tanulás kapcsán.

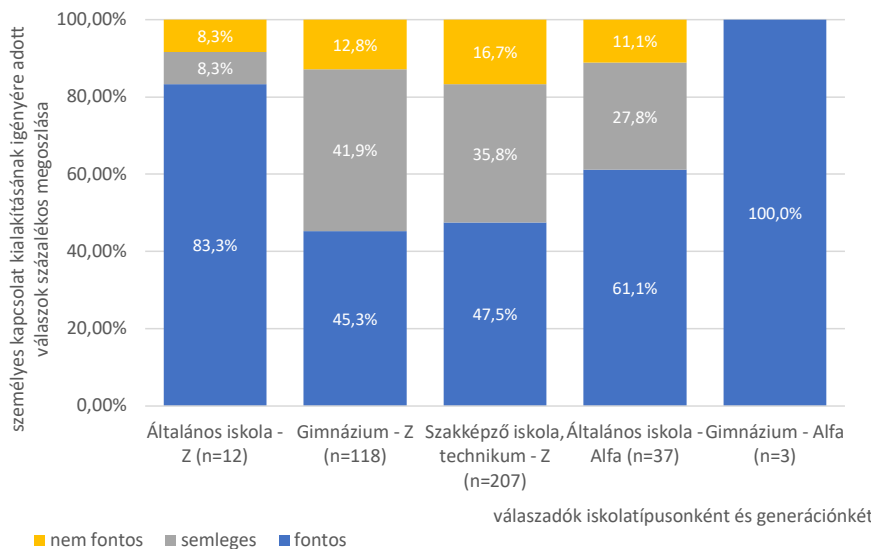
1. Elsőként a pedagógussal való személyes kapcsolat kialakításának fontosságát elemzem a két generáció ezen kérdésre adott válaszainak százalékos eloszlásával (7. ábra). Kijelenthetjük, hogy a válaszadók nemzedékek szerinti bontásában az alfáknál erősebben, 17,4 százalékponttal magasabban jelenik meg a vizsgált igény, mint a Z-generációnál.

7. ábra. Személyes kapcsolat kialakításának fontossága a pedagógusokkal a válaszok százalékos arányában generációnként

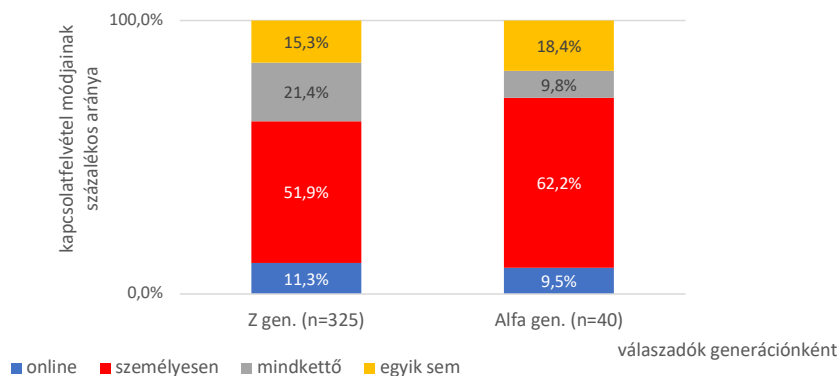

A vizsgálatot továbbfolytatva a válaszadókat szétbontottam iskolatípusonként is a generációk mellett. Itt ábrázolom az általános iskolai Z-generáció válaszait is, de a hipotézis értelmében az összehasonlításban nem vesznek részt. Az alábbi diagramon (8. ábra) jól megfigyelhető, hogy a megkérdezett általános iskolásoknál a személyes kapcsolatok kialakításának igénye a tanárral körülbelül 1,3–1,4 szerese a középfokú iskolák tanulóinak igény szintjénél. A gimnáziumi Alfák esetében olyan csekély számú válasz érkezett, hogy iskolatípusonkénti bontásban nem tekinthető megbízhatónak az eredmény.

8. ábra. A pedagógusokkal való személyes kapcsolat kialakításának fontosságára adott válaszok százalékos aránya iskolatípusonként és generációnként

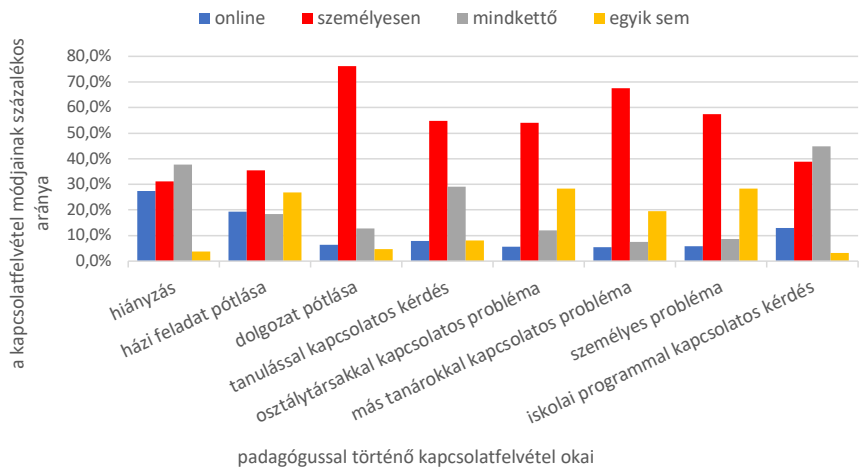
2. A sorban következő kérdés azt vizsgálja, hogy a tanulók az iskolai élettel összefüggő esetekben a személyes, online, mindkettő, esetleg egyik módját sem választják a pedagógusok megkeresésére. A válaszokat az adott generáción belül a százalékos megoszlásuk szerint ábrázoltam a 9. ábrán. A diagram azt mutatja, hogy a megkérdezett legfiatalabb nemzedék esetében közel 10 százalékponttal magasabb a személyes kapcsolatok aránya, mint a Z-generációnál. A személyes megkeresések aránya mindkét generációnál magas, a teljes válaszok több, mint 50 százaléka.

9. ábra. A tanárokkal való kapcsolatfelvétel módjai a két vizsgált generációnál

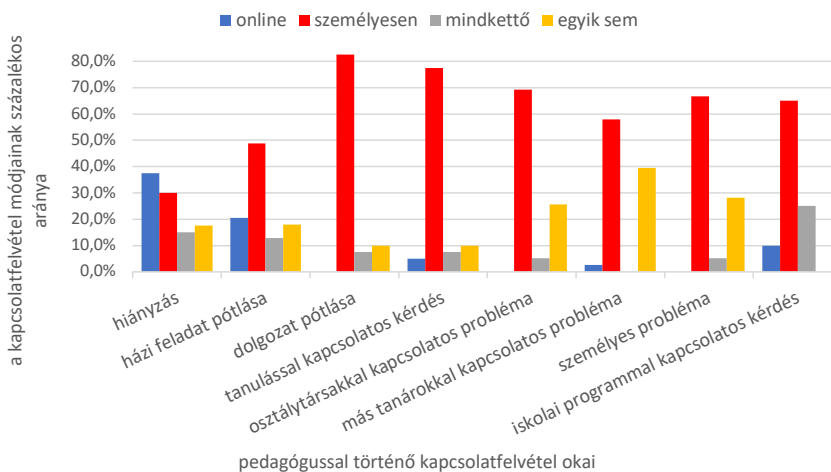
A 10. és 11. ábrán a két generáció válaszai látszanak a kapcsolatfelvétel okaira bontva. Mindkét nemzedéknél, mindegyik kategóriában magas a „személyes” válaszok aránya, 30 és 82,5% között mozog. Egy-egy kategória van csak, ahol más kapcsolatfelvételi mód előzi meg a személyest. Ez a Z nemzedék esetében a hiányzás és az iskolai programokkal kapcsolatos megkeresés, ahol a „mindkét” válasz vette át a vezető helyet 37,7 és 44,9 százalékkal. Az Alfák esetében szintén a hiányzással kapcsolatos megkereséseknél figyelhető meg eltérés. Itt az „online” válaszok 37,5%-os aránya tölti be a vezető szerepet a kapcsolatteremtés módjára vonatkozóan, megelőzve a „személyes” 30%-át. Ennél a pontnál érdemes megjegyezni, hogy hiányzás esetében a legtöbb intézmény írásban kéri annak jelentését, így ez nem a megkérdezettek szabad választásán alapul, hanem kötött szabályokon.

Pedagógusként, leendő pedagógusként érdekes még azt is megvizsgálni, hogy a többi esetben milyen a válaszok megoszlása. A Z-generációnál például a házi feladat pótlásával kapcsolatban magas az „egyik sem” válaszok aránya. A válaszadók több, mint negyede (26,9%) nem fordul ilyen esetben a pedagógushoz, s joggal merülhet fel bennünk a kérdés, hogy kihez fordulnak ilyenkor, egyáltalán fordulnak-e valakihez kérdéseikkel. Az is előfordulhat, hogy ezen tanulóknál nem merül fel soha ezen probléma.

10. ábra. A Z-generáció válaszainak százalékos megoszlása a tanárokkal való kapcsolatteremtés módjára és okára vonatkozóan (n=325)

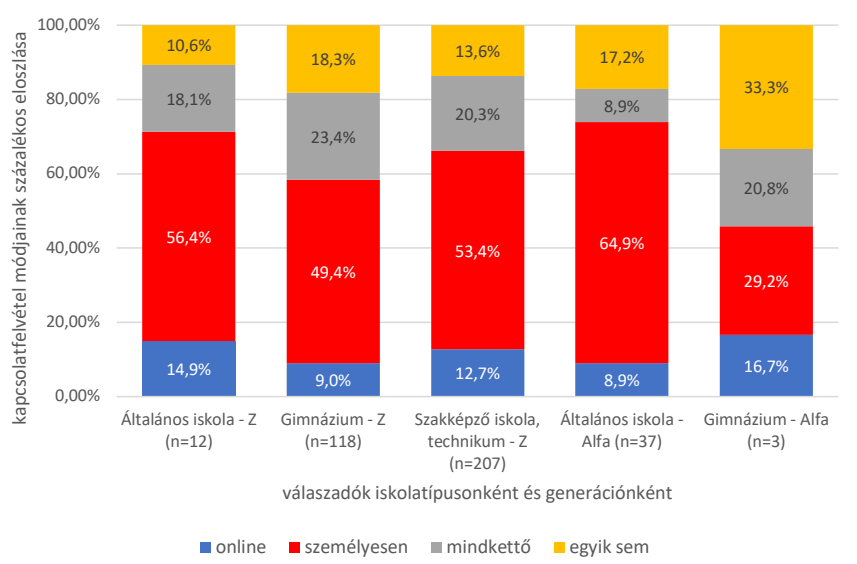

11. ábra. Az Alfa-generáció válaszainak százalékos megoszlása a tanárokkal való kapcsolatteremtés módjára és okára vonatkozóan (n=40)

Érdekes még iskolatípusonként is megvizsgálni az adatokat, hogy ilyen bontásban mennyire térnek el egymástól egy adott nemzedék kapcsolatteremtési szokásai. Ilyen bontás látható a 12. ábrán, mely alapján kijelenthetjük, hogy nincs olyan iskolatípus, mely jelentősen torzította volna a generáció egészéről kialakult képet. Itt ábrázolásra került az általános iskolai Z-generáció, hogy teljesebb képet kaphassunk, de a válaszok továbbra sem jelennek meg a Z-nemzedék egészére vonatkozóan ebben a hipotézisvizsgálatban.

12. ábra. A tanárokkal való kapcsolatteremtés módja generációnkénti és iskolatípusonkénti bontásban

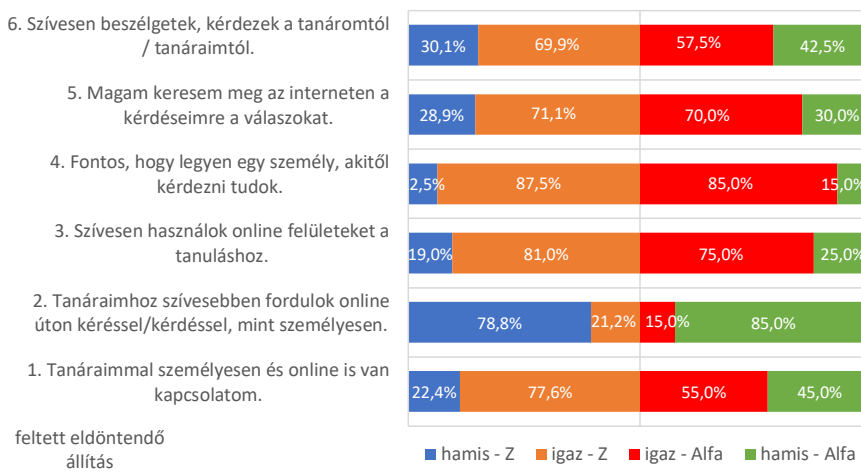
A 9. és 12. ábra. összevetésekor láthatjuk, hogy iskolatípustól függetlenül, egy-egy generáció válaszai megközelítőleg a nemzedék összességére jellemző eloszlást mutatnak. Valamelyest ebből a gimnáziumi Alfa-generáció tagjai tűnnek csak ki, de, mint azt a 8. ábránál már jeleztem, olyan kevés válasz érkezett ettől a csoporttól, hogy statisztikailag nem elemezhetőek, nem tekinthetők az eredmények megbízhatónak az adott populációra.

3. A megkérdezett tanulónak hat állításról kellett eldönteniük, hogy a tanáraikkal való kapcsolattartás és az online felületek használata tekintetében igazak vagy hamisak-e ezek rájuk nézve. Ezekkel a kijelentésekkel az előző két kérdésre adott válaszokat lehet megerősíteni vagy éppen cáfolni, attól függően, hogy igaznak vagy hamisnak gondolták a diákok magukra nézve.

Találunk olyan párokat is az állítások között, melyek első ránézésre ellentétes tartalmat hordoznak, hisz gondoljuk bele, ha valaki maga keresi meg az interneten a kérdéseire a válaszokat, akkor nagy valószínűséggel kevésbé igényli olyan személy segítségét, akitől kérdezni tud. Erről az a tapasztalatom, hogy koránt sincs így. A mai fiatalok rengeteg információhoz jutnak a folyamatos online „állapot” miatt, s akik tudatosan használják a lehetőségeit, azok a számukra fontos, érdekes dolgokban el tudnak mélyülni, rengeteg valós vagy valósnak vélt tudásra tudnak szert tenni. Ugyanakkor pont a rengeteg információ az, ami miatt szükségük lehet olyan személyre, aki megbízható, hiteles, az adott témában jártas, s válaszaival terelgetni tudja a tudásra szomjazó elmét.

A hat jellemzőt, mindkét nemzedéknél egy-egy halmozott oszloppal jeleníttem meg a 13. ábrán. Szinte mindegyik állításnál 50 százalék feletti az „igaz” válaszok aránya, kivéve a „Tanáraimhoz szívesebben fordulok online úton kérrrel/kérdéssel, mint személyesen.” kijelentésnél. Itt a „hamis” válaszok aránya magas, 80% körüli. Az Alfa-generációnál a „Tanáraimmal személyesen és online is van kapcsolatom.” „igaz” és „hamis” válaszainak aránya nagyon közel áll a középértékhez, attól + / - 5 % az eltérés.

13. ábra. A hat eldöntendő állításra adott válaszok százalékos aránya generációnként

A részletes elemzés alapján a következőket állapíthatjuk meg:

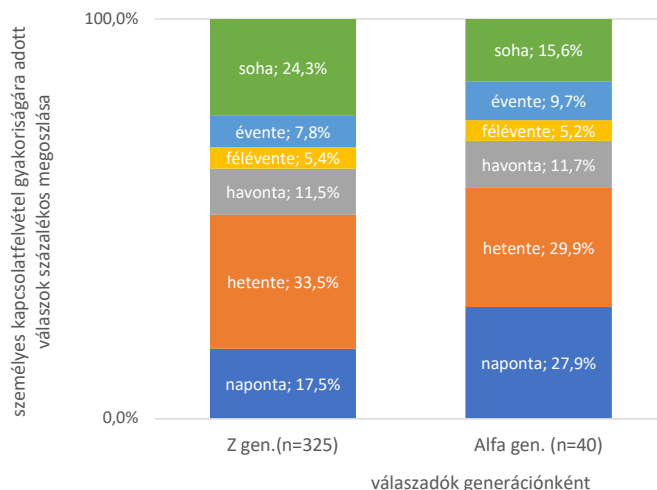
1. Mindkét nemzedék válaszadóinak körében a tanulók több, mint fele személyes és online kapcsolatot is fenntart a tanáraikkal. Z-generációnál ez az érték (77,6%) több, mint 1,4-szerese az alfák válaszaiknak (55%).

2. Ennél az állításnál a „hamis” válaszok többségben vannak (kb. 80%) mindkét csoportban, ezért a kijelentés ellentétjét igaznak tekintem, tehát a tanulók szívesebben fordulnak személyesen kéressel/kérdéssel a tanáraikhoz, mint online úton. Az Alfák válaszaiban ez az arány megközelítőleg 6 százalékponttal magasabb.
3. A megkérdezettek, generációtól függetlenül, nagy százalékban (Z: 81%, Alfa: 75%) igaznak érezték magukra nézve azt a megállapítást, hogy szívesen használnak online felületeket a tanuláshoz.
4. Pár százalékon belül (Z: 87,5%, Alfa: 85%) azonos az „igaz” válaszok aránya a két nemzedéknél azzal kapcsolatban, hogy fontos számukra egy olyan személy megléte, akitől kérdezni tudnak.
5. Szintén közel azonosak az arányok (Z: 71,1%, Alfa: 70%) a „Magam keresem meg az interneten a kérdéseimre a válaszokat.” állításnál. Ezt is mindkét válaszadó csoport igaznak érezte magára.
6. Az, hogy a válaszadó tanulók szívesen beszélgetnek, kérdeznek a tanáraiktól, úgy gondolom pozitív. Arra enged következtetni, hogy talán még nincs kiveszőben a személyes kapcsolat igénye a legfiatalabb nemzedéknél sem. Ugyan az „igaz” válaszaik aránya 12,5 százalékponttal elmarad a Z-generációétól, de így is 50% felett van (57,5%).

A fentieket összefoglalva elmondhatjuk, hogy a megkérdezett mindkét generáció tagjainak jelentős részénél fontos a személyes kapcsolat, a szociális interakció, de ezzel párhuzamosan tanuláshoz, információ és tudás szerzéséhez kihasználják az online világ adta lehetőségeket.

4. A hipotézishez tartozó utolsó kérdés a személyes kapcsolatfelvétel gyakoriságát hivatott mérni, s ezzel megerősíteni vagy gyengíteni az előző mérésekből levonható következtetéseket a hipotézis igazolásához. A tanulóknak hat lehetséges gyakoriság közül kellett kiválasztaniuk, hogy tanáraikkal, gyakorlati oktatóikkal, az iskola vezetésével milyen gyakran kommunikálnak személyesen bármiről, legyen az tanulás, iskolai ügyintézés, program vagy személyes probléma. Általános iskolában és gimnáziumban a gyakorlati oktató, mint pedagógiai kategória nincs jelen, ezért ebben a két csoportban, ha érkezett ide választ, azt figyelmen kívül hagytam. A válaszok százalékos eloszlása a 14. ábrán látható.

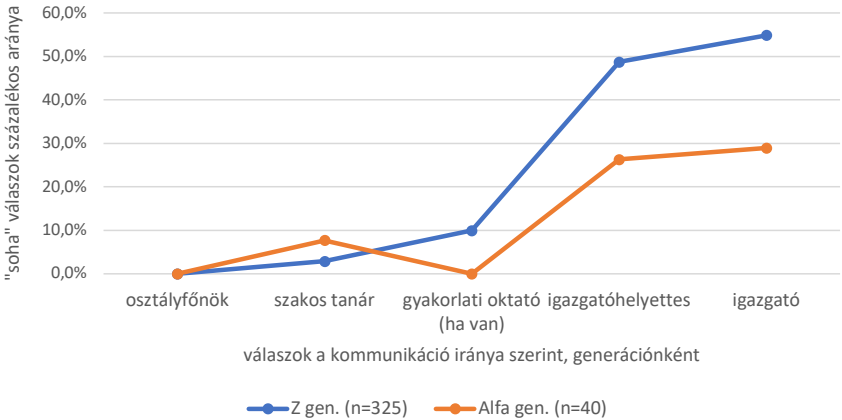
14. ábra. A pedagógussal történő személyes kapcsolatfelvétel gyakoriságának százalékos megoszlása generációnként

A 14. ábrán látható halmozott oszlopdiagramokból leolvashatjuk, hogy a „naponta” és „hetente” történő személyes kommunikáció közel a válaszok 60 százalékát teszi ki az Alfáknál, míg alig lépi át az 50 százalékot a Z-generáció esetében. A „havonta” (Z: 11,5%, Alfa: 11,7%), „félévente” (Z: 5,4%, Alfa: 5,2%) és „évente” (Z: 7,8%, Alfa: 9,7%) gyakorisága szinte teljesen megegyezik a két vizsgált csoportnál. Eltérés a „soha” kategóriában látható (Z: 24,3%, Alfa: 15,6%), itt a Z-nemzedéknél magasabb az ilyen válaszok száma.

Ha elemezzük a „soha” válaszokat, akkor láthatjuk, hogy magas az igazgató és igazgatóhelyettes kategória esetén a válaszok aránya. Ezt szemlélteti a 15. ábra. Míg az oktatást közvetlenül végző pedagógusoknál nagyon kicsi a „soha” válaszok aránya, addig az iskola vezetésénél jelentősen megugrik. Egy normálisan működő intézményben, a szabályokat betartó tanulók esetében, ez teljesen megfelel az elvárásainknak. Kérdésként fogalmazhatjuk meg, hogy a tanulók inkább online fordulnak ezekhez a pedagógusokhoz, vagy tényleg soha nem kezdeményeznek beszélgetést, nem kérdeznak?

15. ábra. A „soha” válaszok százalékos aránya a személyes kommunikáció irányára vonatkozóan, mindkét generáció esetében

EREDMÉNYEK ÉRTÉKELÉSE

Az I. hipotézishez tartozó válaszok elemzése alapján láthatjuk, hogy mind az Z-, mind pedig az Alfa-generáció megkérdezett tagjainál az első hét helyen szerepel két olyan tulajdonság, mely a partneri kapcsolatok kiépítését célzó pedagógus ismérvei közé tartozhatnak. Szintén ebben a csoportban találunk két olyan tulajdonságot is mely ellentétes a tekintélyelvű pedagógus jellemvonásaival, így indirekt módon jellemzi azt. Ezek megjelenése a tanulók által legfontosabbnak tartott tulajdonságok között azt jelenti, hogy a megkérdezettek ezen jellemzők ellentétjeivel rendelkező, tekintélyelvű pedagógust kevésbé tartják számukra elfogadhatónak, kedvelhetőnek, mint a partneri kapcsolatokra törekvő pedagógust. Ugyanezt támasztja alá az is, hogy az utolsó helyre, a legkevésbé fontos tulajdonságok közé választották az „ő a tudás kizárólagos forrása” jellemzőt, ami szintén a tekintélyelvű tanárra vonatkozik. A hét legfontosabb tulajdonság között még olyan jellemzőket találunk, mint világos, érthető fogalmazás, igazságosság és a humor. Ezek bárkitől elvárható emberi tulajdonságok.

Szintén a hipotézis vizsgálatánál láhattuk, hogy a válaszadóknál a partnerség igénye nem generációtól, hanem iskolatípustól függött.

Az I. hipotézisem, miszerint a Z- és Alfa-generáció azokat a tanárokat tekinti referenciaszemélynek, akik partnerként kezelik a diákjaikat, s kevésbé jelenik meg kommunikációjában a tekintélyelvűség”, igazoltnak tekintem a fenti vizsgálat eredményei alapján.

Az II. hipotézishez tartozó négy kérdés fenti elemzése alapján elmondhatjuk, hogy mindkét generáció előnyben részesíti a személyes kapcsolatot, kommunikációt, szívesen használnak online felületeket a tanuláshoz, információgyűjtéshez és a pedagógusok felé történő személyes interakcióik több, mint fele legalább heti szintű. A hipotézisem alapján különbség van a két generáció között, még hozzá a személyes kapcsolatfelvételnek szignifikánsan magasabb értékekkel kell megjelennie a Z-nemzedéknél, és ugyancsak szignifikáns különbségnek kell mutatkoznia az online tanulási szokások között, de itt az alfák „javára”. Ha megvizsgáljuk a kérdések elemzéséhez készített grafikonokat, akkor nem látunk jelentős különbséget közöttük, ha pedig van eltérés, akkor az pont fordított a hipotézis állításával.

Az II. hipotézisem, miszerint a „A középiskolai Z-generáció számára fontosabb a személyes kapcsolat kialakítása a pedagógussal, mint az Alfa-generációnak, akik inkább az online platformokat részesítik előnyben a tanuláshoz.”, a fenti vizsgálatok nem támasztják alá. A II. hipotézisem tehát nem igazolható, így azt elvetem.

A KUTATÁST NEHEZÍTŐ TÉNYEZŐK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A kérdőív kitöltésénél az Alfa-nemzedék száma közel tizede volt a Z-generáció válaszadóinak. Pontosabb mérés elkészítéséhez közel azonos nagyságú mintára lett volna szükség. Az adatok matematikai statisztikai módszerekkel történő elemzése, s ezek alapján következtetések levonása szintén közel azonos mintaszámot igényel, ami az esetünkben nem állt fenn, így ilyen módszerekkel az elemzés nem volt lehetséges. A kutatást ki lehetett volna terjeszteni több általános iskolára és olyan gimnáziumokra, ahol 6 és 8 évfolyamos oktatás folyik.

Az alfák esetében csak 40 érvényes kitöltés érkezett, ami már ugyan elemezhető mennyiség, de a kutatással kapcsolatban a populációra vonatkozóan általánosításra nem alkalmas. A kutatás kiterjesztése, mint azt fentebb írtam, ezt az akadályozó tényezőt is meg tudta volna szüntetni.

A válaszok átnézése, valamint pár kollégától, szülőtől, diáktól érkezett visszajelzés alapján elmondható, hogy az 1. és 2. kérdésnél megadott 23 jellemző átolvasása és értelmezése nehézségekbe ütközött. Némely tanuló már itt elvesztette érdeklődését a kérdőív további pontjai iránt, a válaszadást félbeszakította.

Az olvasott szöveg értelmezésének nehézségeit vettem észre a 2. feladatnál, ahol pár válaszadó nem csak 5 jellemzőt jelölt be. Ezt a kérdőív megfelelő beállításával lehetett volna elkerülni, de sajnos ezt a Google Forms nem támogatja. A kutatás megismétlésénél javasolt más kérdőív készítésre alkalmas felület használata, ami kezelni tudja ezt a hibát.

Az Alfa-generáció jellemzésénél olvashattuk, hogy a generációváltás nem egyik pillanatról a másikra megy végbe. Feltételezhetjük ezek alapján, hogy a legfiatalabb nemzedék első és az előző, Z-generáció utolsó éveiben született tagjai egyfajta átmenetet, keveréket képviselnek a két generáció között. A feltételezés alapján az a kérdés merülhet fel, hogy vajon két külön generációt vizsgáltunk a fenti kutatásban, vagy azt az átmenetet, amikor a Z-ből lassanként alfa lesz. Ez egy olyan kérdés, amire a mérés három, öt vagy hét év utáni ismételt elvégzésével lehetne a választ megkeresni.

Az I. hipotézis vizsgálatánál (5. ábra) már megjelent az a kérdés, hogy „partnerként kezeli a tanulókat” jellemzővel szemben megjelenő igényszint eltérése vajon generációtól és iskolatípustól, vagy a korosztálytól függ, vagy ezek mindegyikétől. Az elemzésben látható, hogy az általános iskolai tanulóknál, generációtól függetlenül, alacsony ennek az igénynek a szintje. Ennek okait boncolgatva érdemes lenne vizsgálni, hogy melyik korosztálynak mit is jelent a partner szó valójában. Egy ilyen vizsgálat lehetséges magyarázatokat adhatna arra, hogy miért sorolták ezt a tulajdonságot az általános iskolások a kevésbé fontosak közé.

Összegzés

A mérések eredményeiből azt láthatjuk, hogy a Z-generáció zömében középiskolában lévő utolsó képviselői és az Alfa-generáció 6–8. osztályban megtalálható tanulói számára egyaránt fontos, hogy a pedagógus partneri kapcsolatokra törekedjen, kölcsönös tisztelet alakuljon ki, működjön együtt a tanulókkal, fordítson figyelmet a diákok véleményére és fogadja el őket olyannak amilyenek. Fontosnak tartják továbbá olyan tulajdonságok meglétét, mint az igazságosság, a mondandó érthető és világos megfogalmazása és a humor. Nem tekintik előnynek az online feladatlapok, dolgozatok alkalmazását, és nem tekintik a pedagógust a tudás kizárólagos forrásának. Azt a Z-generáció jellemzéséből és saját tapasztalatunkból is tudhatjuk, hogy a mai tizenéveseknek megváltozott a viszonya a tekintélyhez, nehezen fogadják el. Erre utal a vizsgálat eredménye is, hogy kevésbé tekintik referenciaszemélynek a főként tekintélyelvű jellemzőkkel rendelkező pedagógust a partneri kapcsolatokra törekvővel szemben.

- A tekintélyhez való másfajta viszony, a lázadás jellemző volt és valószínűleg mindig jellemző is lesz az ifúságra. A korok változásával ennek mértéke is változik és más formában jelenik meg.
- Szintén megtudhattuk, hogy a válaszadó csoportok mindegyikének fontos a személyes kapcsolat megléte a pedagógusokkal, az esetek döntő többségében személyesen lépnek interakcióba a tanárokkal. Szívesen használnak online felületeket a tanuláshoz, s a válaszokat is maguk szeretik megkeresni a kérdéseikre, de ezek mellett fontos annak a személynek is a megléte, akitől kérdezni tudnak. A két generációnál csak minimális az eltérés, mindkét nemzedéknek ugyanazok a prioritásai, ugyanazon csatornákat használják, azonosak a jellemzők. A minimális eltérést talán az iskolák mérete és az ebből adódó interakciók száma, valamint a tanári kar szinte minden tagjának személyes ismerete adhatja.

A fentieket összegezve elmondható, hogy a kutatás elérte a kitűzött célt. A vizsgálatok által olyan, a pedagógus emberi hozzáállásával kapcsolatos igényeket hozott napvilágra, melyeket a 6–12. osztályos tanulók fogalmaztak meg; általuk a pedagógus elfogadhatóbbá, kedvelhetőbbé válhat a tanulói körében. A partneri, egymás tiszteletén és elfogadásán alapuló tanár-diák kapcsolat, ami az online világ egyre nagyobb térhódítása mellett még mindig inkább személyes kontaktusra épül, jelentősen hozzájárulhat a nevelés céljának eléréséhez.

Véleményem szerint, s ezt próbáltam a kutatással is vizsgálni, alátámasztani, az emberi kapcsolatok, valamint a tanulói igényekhez oly módon való igazodás, mely nem érinti a pedagógus szakmai tudását, nagy hatással bírhatnak a tanulás folyamatára. „Ha emberként meg tudom nyerni őket, nyert ügyem van pedagógusként is.” – hivatkozik tanulmányában Nikitscher Péter (2015) egy előadását követő szakmai beszélgetésre. [27] A vizsgálat alapkérdései lehettek volna azok is, hogy „Milyen pedagógust fogadnak el a mai kor gyermekei?” „Milyen pedagógussal tudnak hatékonyan együtt dolgozni a mai tanulók?”.

Visszatérve a bevezetőben megfogalmazott kérdéshez, hogy kell-e egy pedagógusnak alkalmazkodni ezekhez az igényekhez, úgy gondolom, hogy amennyire lehetséges, igen. Bármilyen emberi kapcsolatban elvárható a feleltől a fentiek megléte. Szintén elvárhatjuk az igazságosságot, vagy éppen a mondandó érthető megfogalmazását. Ha bárkivel szemben ezeket betartjuk és elvárjuk, akkor miért ne tennénk így a diákjainkkal szemben is.

Köszönetnyilvánítás

Szeretnék köszönetet mondani azoknak, akik segítettek az idáig tartó utamon. Köszönet illeti azokat is, akik bár megtehették volna, de nem akadályoztak ebben az „utazásban”, és külön hálás vagyok azoknak, akik vagy szándékosan, vagy akaratukon kívül nehézségeket gördítettek az utamba. Ezek néha megtorpanásra késztettek ugyan, de segítettek, hogy új ismeretekkel, tudással legyek gazdagabb, miközben leküzdöttem őket.

Külön köszönet illeti a Dunaújvárosi Egyetem tanárait, csoporttárimat, kollégáimat a munkahelyemen és az iskolában, ahova óraadó tanárként befogadtak, továbbá azokat az iskolákat is, ahol hozzájárultak a kutatáshoz és lehetőségeikhez mérten segítették az adatgyűjtést.

[27] Nikitscher P. (2015): *A pedagógusok szerepe és lehetőségei az iskolai szocializáció folyamatában*. Oktatási Hivatal/Publikációk. https://ofi.oh.gov.hu/publikacio/pedagogusok-szerepe-es-lehetosegei-az-iskolai-szocializacio-folyamataban#_ftn2 (Letöltve: 2023. 12. 27.)

